

Klaus Lindgren ja Aappo Kähönen

Poliittinen historia Helsingin yliopistossa

Helsingin yliopistossa *poliittinen historia* on oppiaineena yhtä vanha kuin valtiotieteellinen tiedekuntakin. Poliittinen historia ei kuitenkaan ole pelkkää valtiotiedettä, vaan tutkimuksen kohteena ovat erilaisten ilmiöiden poliittiset merkitykset hyvinkin laajasti ymmärrettyinä.

Historia on yhtä lailla yhteiskuntatiedettä kuin humanismiakin, joten sitä opetetaan ja tutkitaan sekä humanistisissa että yhteiskuntatieteellisissä tiedekunnissa. Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa historiaa tutkitaan ja opetetaan yhteiskuntahistorian laitoksella, joka taas jakautuu kahteen oppiaineeseen, poliittiseen historiaan ja talous- ja sosiaalihistoriaan. Yhteiskuntahistorian opiskelijat valitsevat toisen pääaineekseen perusopintojensa jälkeen. Helsingin ja Turun yliopistojen poliittisen historian oppiaineiden yhteydet ovat tiiviit. Kenties näkyvin yhteistyön muoto on oppiaineiden yhteinen, epävirallinen tutkijakoulu HISPO, joka on jo vuodesta 1995 lähtien järjestänyt monitieteisiä seminaareja erilaisista historiatieteeseen ja poliittiseen historiaan liittyvistä kysymyksistä.

Mitä on poliittinen historia?

Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa historia-aineet eivät siis jakaannu maantieteellisesti Suomen ja muun maailman historiaan, kuten saman yliopiston humanistisessa tiedekunnassa, vaan aiheen mukaan. Oppiaineina ne ovat yhtä vanhoja kuin tiedekuntakin, joka aloitti toimintansa heti toisen maailmansodan jälkeen. Poliittisen historian oppituolia perustettaessa sen alueeksi määriteltiin uusimman ajan historia, millä on yleensä ymmärretty aikaa Ranskan suuresta vallankumouksesta ja Suomen sodasta eteenpäin. Tähän aikarajaan ei ole kuitenkaan suhtauduttu kovin orjallisesti, vaan aiheesta riippuen "uusin aika" voi ulottua hyvinkin kauas menneisyyteen: Aristoteleen Poliitiikka on kuulunut poliittisen historian tenttivaatimukseen jo vuosikymmenien ajan. Poliittinen historia on kuitenkin aina kytköksissä nykyaikaan huomattavasti konkreettisemmalla tavalla kuin vaikkapa keskiajan tai antiikin tutkimus; keskeistä on nykyisen yhteiskunnan ymmärtäminen historiatieteen keinoin. Toinen poliittista historiaa määrittelevä sana

on "poliittinen", jota ei sitäkään ymmärretä nykyään ahtaasti, vaan poliittisia aspekteja on lähes kaikissa historiallisissa ilmiöissä, niin peruskoulun historianopetuksessa kuin urheilussakin.

Helsingin yliopiston poliittinen historia on määritellyt painopisteikseen yhteiskuntahistorian, nykyhistorian ja menneisyysuhteen poliittisuuden. Näistä kaksi ensimmäistä eivät edellisen valossa kaivanne enempää selittelyä. Viimeisin on noussut etenkin viime aikoina olennaiseksi osaksi poliittisen historian tutkimusta ja opetusta. Koska poliittinen historia on johdatusta nykyaikaan, on olennaista sekä ymmärtää että asettaa tutkimuksen kohteeksi se, että historia on osa nykyajankin maailmankuvaa ja sillä on usein hyvinkin voimakkaita poliittisia merkityksiä. Historiaa eivät liioin kirjoita vain tutkijat, vaan myös lukemattomat muut tahot television ajankohtaistoimittajista runoilijoihin. On siis tärkeää tutkia myös sitä, miten historiaa käytetään, kuka sitä käyttää ja mihin tarkoitukseen.

Helsingin yliopistossa on tällä hetkellä kaksi poliittisen historian professoria, Seppo Hentilä ja Pauli Kettunen. Lisäksi on oppiaineessa on yliassistentti (Kimmo Rentola), yliopistonlehtori (Juhana Aunesluoma) ja assistentti (Elina Katainen). Dosenttikunta on laaja, ja oppiaineessa on runsaasti ulkopuolisten tahojen rahoittamaa tutkimusta.

Kylmä sota ja liennytyt

Poliittinen historia on perinteisesti käsitellyt valtion, etujärjestöjen ja kansalaisliikkeiden sekä poliittisten aatteiden historiaa, ja tämä tutkimusperinne elää edelleen. Nykyään eräs poliittisen historian painopisteistä on laajan kansainvälisenkin kiinnostuksen kohteena oleva kylmän sodan historia. Vuosina 1999–2001 tämän aihepiirin tutkimus on keskittynyt Seppo Hentilän johtamaan, Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimusprojektiin *Kylmä sota yhteiskuntahistoriana – Suomen tapaus*. Lähtökohtana on Suomen kylmän sodan aikainen sijainti kahden "maailmanjärjestyksen", ideologisen leirin, rajoilla, ja sen vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan kokonaisuutena. Pääteemoja ovat kulttuurin ja symbolien merkitys, ulkopoliittikka ja kansainväliset suhteet, sotilas- ja turvallisuuspolitiikka sekä talous, kauppa ja integraatio.

Kylmä sota -projektin johtajana Seppo Hentilä on keskittynyt Saksojen historiaan, erityisesti DDR:n ja Suomen suhteisiin. Muista väitelleistä tutkijoista Kimmo Rentolan kohteena ovat suomalaisen kommunismin ohella Suomen ja Neuvostoliiton suhteet myös laajemmin, Juhana Aunesluomalla kansainväliset taloussuhteet sekä Iso-Britannia ja pohjoismaat, ja Jari Sedergrenillä elokuvahistoria, propaganda ja sensuuri. Mikko Majanderin tutkimus kohdistuu Suomen sosiaalidemokraattien sekä yleensä kansainvälisen työväenliikkeen historiaan. Ranya ElRamlyn väitöskirjatyö käsittelee toiseen maailmansotaan liittyvien historiantulkintojen käyttöä poliittisina argumentteina 1990-luvun Kroatiassa. Aappo Kähösen työ puolestaan käsittelee Suomen liikkumatilan muuttumista Neuvostoliiton etupiirissä 1950-luvun lopulla erityisesti suhteessa Skandinaviaan.

Vuoden 2002 alusta kylmän sodan tutkimus on laitoksella jatkunut Seppo Hentilän johtamassa liennytyksen aikaa (1968–1978) käsittelevässä projektissa, joka myöskin on Suomen Akatemian rahoittama. Projektin väitelleet tutkijat ovat osin samoja kuin Kylmä sota -projektissa. Katalin Miklossy tulee liittymään tähän joukkoon heti hänen Unkarin ja Romanian asemaa itäblokkissa käsittelevän väitöskirjansa valmistuttua. Väitöskirjaa valmistelevalina tutkijoina ovat Minna Starck (Yhdysvaltain Suomen suhteet) ja Petri Hakkarainen (Länsi-Saksan uusi idänpolitiikka).

Suomalaisen kommunismin tutkimus sivuaa osin sekä tematiikaltaan että periodiltaan kylmän sodan tutkimusta. Sen taustana voi nähdä Helsingin yliopiston rahoittaman Kimmo Rentolan ja Tauno Saarelan projektin "Suomalainen kommunismi, Suomi ja Neuvostoliitto" vuosilta 1995–1997. Saarelan tutkimus käsittelee mm. suomalaisten kommunistien toimintaa Kominternissä. Suomalaisen kommunismin historian tutkiminen jatkuu kuitenkin yhä, vaikkakin väljemmissä puitteissa. Elina Katainen tekee väitöskirjaansa 1920-luvun suomalaisista naiskommunisteista ja sukupuolijärjestelmästä. Joni Krekola tekee väitöskirjatutkimusta suomalaisten kommunistien koulutuksesta Neuvostoliitossa 1920 ja 1930-luvuilla.

Autonomian ajasta toiseen maailmansotaan

Kylmän sodan aika ja kommunismi ovat aihepiirejä, joissa nykyajan suhde menneisyyteen ja siitä johtuvat "kansalliset traumat" on kenties kaikkein helpoin nähdä. Nykyajan tuomat muutokset ja haasteet ovat avanneet uudella tavalla tutkittaviksi myös ennen itsestäänselvyyksinä pidettyjä yhteiskuntamme puolia, kuten hyvinvointivaltion ja kansakunnan. Professori Pauli Kettunen on tutkinut pohjoismaista hyvinvointivaltiota, globalisaatiota ja työmarkkinasuhteita 1800-luvulta tähän päivään asti ja on mukana useissa pohjoismaisissa, työelämän suhteiden hyvinvointivaltion "pohjoismaista mallia" tutkivissa projekteissa. Yliopistonlehtori Juhana Aunesluoma on mukana Yli Pohjanlahden -ohjelmaan kuuluvassa Suomen ja Ruotsin taloudellista ja poliittista vuorovaikutusta tutkivassa projektissa. Jatko-opiskelijoista esimerkiksi Milka Sunell tutkii Suomen ydinvoimaratkaisuja ja niihin liittyvää poliittista valtaa ja Pentti Koskinen TVK:n hajoamista.

Toinen maailmansota tarjoaa edelleen runsaasti tutkittavaa, tekeillä on muun muassa väitöskirjoja talvisodan hengestä ja uskonnollisuudesta (Vesa Pietilä), talvisodan sotavangeista (Dmitri Frolov), Henrik Ramsaysta Suomen ulkoministerinä 1941–1944 (Erkki Maasalo) ja sodan sukupuolisuudesta (Kirsi Mäki). Poliittisen historian dosentti Martti Turtola taas julkaisi hiljattain Mannerheimin elämäkerran.

Maailmansotien välistä aikaa on tutkinut etenkin dosentti Martti Ahti, jonka oikeistoradikalismia ja aktivistisukupolvea koskevista monografioista viimeisin on Elmo E. Kailan elämäkerta (1999). Dosentti Tuija Hietaniemi on tutkinut rikospoliisiin toimintaa, ja Anu Heiskanen valmistele väitöskirjaa aktivistin ja Etsivän Keskuspoliisin päällikön Esko Riekin verkostoista sekä ennen Suomen itsenäistymistä että sen jälkeen.

Autonomian ajan tutkimuksessa on ansioitunut erityisesti viime

keväänä eläkkeelle jäänyt professori Osmo Jussila tutkiessaan Suomen ns. autonomian luonnetta ja suhdetta Venäjään. Professori Pauli Kettunen on mukana useammassakin tiedekuntien ja yliopistojen rajat ylittävissä Suomen poliittisen kielenkäytön ja käsitteistön historiaa tutkivassa projektissa. Autonomian ajasta ovat väitelleet 1990-luvulla dos. Raimo Savolainen ja dos. Kristiina Kalleinen, edellinen vallan verkostoja valottaneella tutkimuksellaan "Suosikkisenaattorit", jälkimmäinen tutkimuksellaan kenraalikuvernööreistä. Molemmat tutkimukset olivat osa valtioneuvoston hallintohistoriaprojektia, jossa oli mukana myös poliittisen historian opiskelijoita. Viime keväänä Kalleinen julkaisi Lars Gabriel von Haartmanin elämäkerran. Autonomian aikaa tutkii myös Suomen säätyläistön kielenvaihdoksia ruotsista suomeen tutkiva Klaus Lindgren (mukana Yli Pohjanlahden -tutkimusohjelman rahoittamassa projektissa Kielellinen emansipaatio Ruotsissa ja Suomessa).

Kaikkien dosenttien, tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden tutkimusaiheita ei ole mielekästä käydä tässä läpi. Yllä olevasta käynee kuitenkin ilmi poliittisen historian tutkimuksen vireys ja keskeiset aihepiirit (etenkin jatko-opiskelijat on valittu vain aiheidensa edustavuuden perusteella). Ministerien ja valtioelinten historia on aina keskeisen tärkeä osa historian tutkimusta, mutta poliittiseen historiaan kuuluu paljon muutakin. Vaikka siis moderniin maailmaan keskittyvä poliittinen historia saattaa kuulostaa suppealta tutkimusalueelta, ei se sitä suinkaan ole.

* * *

Kirjoittajat Klaus Lindgren ja Aappo Kähönen ovat poliittisen historian tutkijoita ja jatko-opiskelijoita Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksessa.

ENNEN JÄNYT
Historian tietosanomat